

Літній Принстон нічим не пахнув, і хоч Іфемелу подобалася безтурботна свіжість його густих дерев, чисті вулиці й показні будинки, магазини з делікатно завищеними цінами й тиха незмінна аура заслуженої благодаті, саме цю відсутність запахів вона любила найбільше: можливо, тому, що кожне інше американське місто з-поміж тих, які вона добре знала, мало свій виразний аромат: Філадельфія мала пліснявий запах історії. Нью-Гейвен – занедбаності. Балтімор пахнув ропою, а Бруклін – нагрітим на сонці сміттям. А от Принстон не мав запаху. Тут їй подобалося дихати на повні груди. Подобалося спостерігати за місцевими, які на дорогах поводитися зумисне ввічливо й паркували свої автівки найновіших моделей біля крамниці з органічними продуктами на Нассау-стріт, біля суши-ресторанів, біля кафе, де пропонували п'ятдесят різновидів морозива, зокрема зі смаком болгарського перцю, чи біля поштового відділення, де догідливий персонал кидався вітати їх біля входу. Їй подобався кампус із печаткою мудрості, готичні будівлі зі стінами, померезаними в'юнкими стеблами, і те, як у нічній напівтемряві все набувало моторошного відтінку. Та понад усе їй подобалося, що в цьому місці, де панувала повсюдна безпосередність, вона могла вдавати когось іншого: людину, яка мала особливе право на вступ до одного зі священних американських клубів, людину, наділену впевненістю.

А от те, що доводилося їздити в Трентон заплітати косички, їй не подобалося. Було б нераціонально очікувати, що в Принстоні виявиться перукарня, де заплітають косички: нечисленні місцеві темношкірі мали такі світлі лиця й таке гладеньке волосся, що вона не могла уявити їх із косичками – і все ж, чекаючи потяг на станції в Принстоні одного розпеченого пообіддя, вона подумала: як же так, їй і справді ніде заплести волосся. Шоколадка в її сумочці розтанула. На платформі чекали ще кілька людей, усі – світлошкірі й підтягнуті, у короткому легкому одязі. Чоловік, який стояв найближче до неї, їв морозиво у вафельному ріжку. Їй завжди здавалося трохи легковажним, коли дорослі американські чоловіки їли морозиво-ріжок, особливо коли дорослі американські чоловіки їли морозиво-ріжок на людях. Коли потяг нарешті прибув і зі скрипом загальмував, чоловік обернувся до неї і сказав: «Давно пора», – із панібратською інтонацією, до якої вдаються незнайомці, коли діляться незадоволенням громадськими послугами. Іфемелу всміхнулася до нього. Посивіле волосся у нього на потилиці було зачесане наперед – комічна спроба приховати лисину. Найімовірніше, він викладач, але не гуманітарій – надто самовпевнений як на гуманітарія. Можливо, якоїсь точної науки, як-от хімія. Раніше вона відповіла б: «І не кажіть», – тією типовою американською фразою, яка так добре передає згоду, а тоді завела б із ним розмову, щоб перевірити, чи не скаже він щось таке, що вона могла б використати для свого блогу. Людям лестить, коли їх розпитують про них самих, і якщо промовчати й вислухати їх, вони розкажуть щось іще. Люди запрограмовані порушувати мовчанку. Щоразу, як її питали, чим вона займається, вона ухильно відповідала: «Веду блог про життя», – бо якщо сказати: «Я веду анонімний блог під назвою "RaceTeenth", або Різноманітні спостереження щодо темношкірих американського походження

* Гра слів із *Juneteenth*. Це назва американського державного свята, що відзначається 19 липня (*June 19*) – у 1865 році цього дня було остаточно затверджено скасування рабства у США. – Тут і далі примітки редакції.

(також раніше знаних як негри), записані чорношкірою неамериканського походження», – будь-кому стане незручно. Однак кілька разів вона це таки казала. Одного разу – світлошкірому чоловікові, який сів поруч у потязі; він був з дредами, схожими на старі кручені мотузки, що закінчувалися білими китичками, і в потертій сорочці, яку носив так поштиво, що здався їй борцем за соціальну справедливість, і вона подумала, що, можливо, з нього вийде хороший матеріал для блогу. «Нині навколо расових питань забагато галасу, темношкірим варто перестати так маніжитися. Тепер панує поділ на класи: на багатих і бідних», – сказав він рівним голосом, і вона зробила з цих слів зачин до допису у свій блог під назвою «Ще не перевелися світлошкірі американці з дредами». Іншого разу вона сказала це чоловікові з Огайо, який утиснувся поруч у сидіння літака. Менеджер середньої ланки – вирішила вона, окинувши оком його вільний костюм і контрастний комірець. Він уточнив, що Іфемелу мала на увазі під словосполученням «блог про життя», і вона розповіла, очікуючи, що він замовкне або урве розмову якимось агресивним трюїзмом на кшталт: «Бути людиною важливіше за будь-яку расову належність». Але натомість він сказав: «А про всиновлення ви писали? У нашій країні ніхто не хоче всиновлювати темношкірих дітей, і це я говорю не про дітей-метисів, а про темношкірих. Навіть темношкірі сім'ї не хочуть їх брати».

Чоловік розповів їй, що вони з дружиною всиновили темношкіру дитину і що їхні сусіди дивилися на них так, наче вони добровільно погодилися на мучеництво невідь за що. Її допис, присвячений йому, – «Погано вбрані світлошкірі менеджери середньої ланки з Огайо не завжди такі, як ви думаєте», – зібрав найбільшу кількість коментарів за той місяць. Вона й досі питала себе, чи прочитав допис той чоловік, і сподівалася, що так. Часто вона сиділа в кав'ярнях, аеропортах чи на залізничних станціях, спостерігаючи за незнайомцями, уявляючи їхні життя й подумки цікавлячись, котрі з них могли виявитись читачами її блогу. Утім, тепер уже закритого. Останній

допис до нього вона опублікувала лише кілька днів тому, і наразі він зібрав двісті сімдесят чотири коментарі. Усі ті читачі, кількість яких зростала з кожним місяцем, які поширювали її пости й розміщували їх на різних сторінках в інтернеті, які знали значно більше за неї, — вони завжди лякали й надихали її. *SapphicDerrida*, її найактивніша коментаторка, написала: «Мене трохи спантеличує, як близько до серця я сприйняла цю новину. Нехай щастить із вашою неназваною “життєвою зміною”, але, прошу вас, вертайтеся до блогу чимшвидше. Ваш нахабний, задержуватий, смішний голос спонукав до роздумів і витворив простір для справжніх розмов на важливу тему». Читачі на кшталт *SapphicDerrida*, які наводили статистику й вживали у своїх коментарях такі слова, як «опредметнювання», бентежили Іфемелу, викликаючи палке бажання писати свіжо й різуче, тож із часом вона стала почуватися, наче той стерв'ятник, який колупається в людських життях, шукаючи щось корисне для себе. Часом — проводячи слабкі паралелі з расовим питанням. Часом — не вірячи самій собі. Що більше вона писала, то більше втрачала впевненість. Кожен допис здирав із неї одну за одною лусочки її особистості, доки вона не стала почуватися оголеною і фальшивою.

Чоловік, який їв морозиво-ріжок, сів у потязі біля неї, і, щоб знеохотити його завести бесіду, вона витріщалася на коричневу пляму в себе під ногами, розлите холодне фрапучіно, аж поки потяг не прибув у Трентон. На платформі юрмилися темношкірі люди, переважно товсті, у короткому недоладному одязі. Її і досі до глибини душі вражало, як сильно кілька хвилин у потязі все змінювали. Упродовж свого першого року життя в Америці, коли вона їздила потягом із Нью-Джерсі до Пенн-стейшн, а тоді пересідала на метро, щоб доїхати до тітки Уджу у Флетлендс, її вражало, що більшість худих світлошкірих людей сходили на зупинках на Мангеттені, а нечисленні пасажири, які лишалися в потязі на його шляху далі в Бруклін, були переважно темношкірі й товсті. Однак подумки вона не називала їх товстими. Натомість називала

огрядними, бо серед найперших речей, яких її навчила її подруга Гініка, було те, що слово «товстий» в Америці вважається поганим, обтяженим осудом, як-от «дурний» або «сволота», і не є просто характеристикою, як «високий» або «низький». Тож вона викинула слово «товстий» зі свого словника. Але воно повернулося до неї минулої зими, після майже тринадцяти років відсутності, коли якийсь чоловік у черзі в супермаркеті позаду неї пробурмотів: «Товстим людям не варто їсти таке лайно», — доки вона платила за свою величезну пачку кукурудзяних чипсів «Тостітос». Вона глянула на нього здивовано та трохи ображено подумала, що з цього вийде чудовий допис у блог — розповідь про те, як незнайомиць назвав її товстою. Вона збиралася опублікувати його в рубриці «Раса, стать і розмір тіла». Проте вдома, ставши перед дзеркалом і визнавши правду, яку те їй показало, вона зрозуміла, що надто довго ігнорувала, яким тісним останнім часом став її одяг і як під час руху терлися одна об одну внутрішні сторони її стегон і трусилися м'якші, кругліші частини тіла. Вона й справді була товста.

Іфемелу проказала слово «товста» повільно, розтягнувши його, і подумала про всі інші речі, які навчилася не вимовляти вголос в Америці. Вона була товста. Не фігуриста чи широкоста, а товста — лише це слово звучало правдиво. І те, що її душу обважнював камінь, вона теж ігнорувала. Її блог був успішним і залучав тисячі нових читачів щомісяця, вона заробляла хороші гонорари за публічні виступи, а ще — вчилася на аспірантурі в Принстоні й зустрічалася з Блейном. «Ти — кохання всього мого життя», — написав він на вітальній листівці з нагоди її останнього дня народження. І все ж її душу обважнював камінь. Він уже давно лежав там — ранкове нездужання, якась похмурість і невизначеність. Він приносив із собою неясні душевні поривання, нечіткі бажання, короткі уявні проблиски інших життів, які вона могла би проживати, що за багато місяців злилися в гостру тугу за батьківщиною. Вона раз у раз заходила на нігерійські сайти, переглядала

сторінки нігерійців у фейсбуці, читала блоги, і кожен клік мишкою відкривав їй розповідь про чергову молоду людину, яка нещодавно повернулася на батьківщину з дипломом американського чи британського вишу, щоб заснувати інвестиційну компанію, музичний лейбл, марку одягу, журнал або мережу ресторанів швидкого харчування. Іфемелу дивилася на фотографії цих чоловіків і жінок і відчувала глухий біль втрати, наче вони силоміць розчепили їй пальці і щось у неї вкрали. Наче проживали її життя. Нігерія стала країною, де вона мала б мешкати, єдиним місцем, де вона могла би пустити корені, не відчуваючи постійного бажання висмикнути їх й обтрусити землю. А ще, звісно, там – Обінзе. Її перше кохання, її перший коханець, єдина людина, якій ніколи не доводилося нічого пояснювати. Тепер він одружений і став батьком, вони не спілкувалися вже багато років, і все ж вона не могла вдавати, що, тужачи за домом, не тужить і за ним теж і що не повертається до нього думками, перебираючи спогади в пошуках передвісників чогось, що й сама не могла назвати.

Той невічливий незнайомец у супермаркеті – хтозна, з якими незгодами йому самому доводиться боротися, такому сухорлявому, з такими міцно стиснутими губами – мав намір її образити, але натомість пробудив.

Іфемелу почала планувати й мріяти, надсилати резюме на вакансії в Лагосі. Спершу вона не сказала Блейну, бо хотіла закінчити аспірантуру в Принстоні, а після закінчення не сказала, бо хотіла дати собі час упевнитися в цьому рішенні. Та тижні минали, і вона усвідомила, що ніколи не буде по-справжньому певна. Повідомивши, що повертається на батьківщину, вона додала: «Я мушу», – знаючи, що ці слова прозвучать для нього як остання крапка в їхніх стосунках.

«Чому?» – запитав Блейн майже мимохіть, вражений новиною. Вони стояли у вітальні його квартири в Нью-Гейвені, сповненій тихого джазу й сонячного світла, і вона глянула на нього – на цього хорошого, збентеженого чоловіка, і відчула, як надійшов сумний кінець цієї епопеї. Вони мешкали разом

три роки – три роки без жодного шторму, наче в спокійному морі, аж до єдиної сварки багато місяців тому, коли в Блейнових очах застигло звинувачення, і він відмовився з нею розмовляти. Але їхні стосунки витримали цю сварку, головню через Барака Обаму, наново зміцнівши завдяки їхньому спільному пристрасному захопленню. У ніч виборів, перш ніж поцілувати, Блейн міцно обійняв її з повними сліз очима, наче перемога Обами була також і їхньою особистою перемогою. А тепер вона каже, що всьому кінець. «Чому?» – запитав Блейн. Він читав лекції про поняття нюансів і багатогранності, та все ж вимагав від неї єдиного пояснення, *причини*. Але на неї не сходило осяяння й однієї причини теж не було, просто шар за шаром її вкривало невдоволення, і тепер його накопичилося стільки, що воно дало їй поштовх. Вона цього не сказала, бо йому було би боляче дізнатися, що вона почувалася так уже якийсь час і що в стосунках із ним наче жила в комфортному домі, але весь час сиділа біля вікна й визирала надвір.

– Забери рослину, – сказав він у день їхньої розлуки, доки вона спакувала одяг, який тримала в його квартирі. Згорблений, він стояв на кухні зі спустошеним виглядом. То була його рослина – повні життя зелені листочки, що росли з трьох бамбукових стеблин. Забравши її, Іфемелу раптом відчула пронизливу всеохопну самотність, що потім не полишала її тижнями. Вона й досі іноді її відчувала. Як можна страждати через брак того, що більше не хочеш мати? Блейнові треба було те, що вона не могла дати, а їй – те, що не міг дати він, і вона тужила за цим – за втратою того, ким вони одне для одного не стали.

Отож, одного розкішного сонячного дня вона збиралася заплести косички перед поїздкою додому. Її шкіра була липка від спеки. На пероні в Трентоні стояло кілька людей, утричі більших за неї, і вона захоплено дивилася на одну з них – жінку в дуже короткій спідниці. Іфемелу не звертала уваги на стрункі ноги, підкреслені мініспідницями, зрештою, демонструвати ноги, вигляд яких до вподоби світові, легко і просто,